

**Технології здійснення професійної підготовки
у професійних школах Німеччини.**

У статті висвітлено та охарактеризовано основні методи та форми професійної підготовки молоді у професійних школах Німеччині, що сприяють формуванню висококваліфікованих фахівців.

Ключові слова: професійна освіта, професійна підготовка, технології професійного навчання, кваліфікований спеціаліст.

З огляду на соціальні, економічні та політичні зміни, що відбуваються протягом останнього часу у нашій державі, виникає потреба у перегляді функціонування усіх соціальних інститутів і структур.

Ці зміни зумовлені ще і Європейською інтеграцією, що відбувається протягом останнього часу в Україні. На шляху до отримання Україною асоційованого членства в ЄС перед країною ставиться багато питань: забезпечення та гарантування демократії, верховенства права, прав людини, існування діючої ринкової економіки, дотримання цілей політичного, економічного розвитку. Отже, інтеграція до ЄС передбачає інтеграційні процеси в усіх сферах діяльності, і в першу чергу у секторі освіти, а саме професійно-технічної освіти, що готує кадри для ринку праці [7, 48].

У зв'язку з цим зростає необхідність конструктивного аналізу та ефективного використання кращого зарубіжного досвіду. Великий інтерес для нашої держави становлять технології здійснення професійної підготовки Німеччини — країни з високоефективною системою професійної освіти.

Проблема професійної освіти Німеччини є предметом дослідження багатьох українських та зарубіжних дослідників: Н.Абашкіной, І.Акімовой, Г.Андрощука, Л.Бикасовой, В.Кларіна, Р.Арнольда, У.Бека, Х.Беннера,

В.Грайнерта, Г.Грунера, А.Келя, Г.Кершенштайнера, В.Лемперта, Є.Мунха, Г.Патцольда, Х.Фюра, Р.Цедлера, О.Щербак, В.Штратенверта та ін.

Аналіз праць, присвячених трактуванню та систематизації методів навчання, дає нам підставу стверджувати, що поняття методу навчання є достатньо складним [2; 3; 4; 5; 6]. Саме тому у педагогіці до сьогоднішнього часу не припиняються дискусії стосовно найбільш точного його трактування.

Слово метод у перекладі з грецької означає дослідження, спосіб, шлях до досягнення мети. Походження цього слова впливає і на його трактування як наукової категорії. “Метод, у загальному значенні, — спосіб досягнення мети, певним чином упорядкована діяльність. Очевидно, що у процесі навчання, метод виступає як упорядкований спосіб взаємопов’язаної діяльності учителя та учнів по досягненню визначених навчально-виховних задач [6, 185].

У контексті нашого дослідження важливим є аналіз основних методів і форм навчання у професійній школі. До них належать:

1. Словесні та наочні методи навчання (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, метод ілюстрування та демонстрування);
2. Метод ділової гри та моделювання ситуації;
3. Експериментальне навчання, що орієнтується на пізнання, застосування та тренування;
4. Метод проектів [1, 102-104].

Головною особливістю словесних методів є те, що інформація подається учням через слово викладача, а сприйняття її здійснюється у процесі слухання.

Найбільш розповсюдженими словесними методами є розповідь та пояснення. Ці методи є взаємопов’язаними та взаємодоповнюючими.

Розповідь — це метод оповідально-інформаційного викладу навчального матеріалу вчителем та активізація пізнавальної діяльності учнів [6, 188].

Вона характеризується відсутністю взаємних питань між викладачем та учнями, незначною тривалістю (10-12 хв.), доступною формою викладу. Викладач може використовувати цитати, резюмування, наочні засоби, яскраві образні приклади, зіставлення.

Згідно з матеріалами вивчення, розрізняють три типи розповіді: *розповідь-вступ* (використовують перед вивченням нової теми для стимулювання та актуалізації опорних знань), *розповідь-викладання* (пояснення), *розповідь-завершення* (проводять після пояснення або вивчення теми з метою узагальнення вивченого, підбиття підсумків) [3, 281-282].

Аналіз праць [5, 131; 3, 280] дає нам підставу стверджувати, що пояснення — це словесне тлумачення понять, явищ, слів, термінів, принципів дій, прикладів тощо.

Головне його завдання — розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей розвитку природи, суспільства, людського мислення. Оскільки матеріал можна пояснювати різними логічними шляхами або способами міркування, пояснення може бути індуктивним, дедуктивним, традуктивним.

Індукція — спосіб міркування, при якому висновок отримують на основі аналізу окремих фактів. Індуктивне пояснення забезпечує можливість переходу від одиничних фактів до загальних положень. *Дедукція* — спосіб міркування, за якого частковий висновок робиться лише логічним шляхом від загальних положень.

У навчанні дедуктивні методи зводяться до вивчення спершу загальних положень (законів, правил, формул та ін.), а потім — часткових випадків або виявів загального положення. Такий підхід поширюється на вивчення багатьох граматичних правил, властивостей речовин і математичних співвідношень. Індуктивні та дедуктивні методи використовують не тільки як засоби пояснення в межах одного уроку, вони можуть бути логічною формою пояснення тем і цілих розділів, що охоплюють декілька уроків.

Оскільки дедуктивні методи сприяють розвитку аналітичних особливостей мислення, а індуктивні — синтетичних, слід однаковою мірою використовувати обидва.

Традукція — вид умовиводу, в якому посилення і висновки є судженнями однакового ступеня загальності (висновки від одиничного до одиничного, від часткового до часткового, від загального до загального). Різновидом традуктивного умовиводу є аналогія.

Наступним словесним методом є — *лекція*.

Лекція — інформативно-доказовий виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою навчального матеріалу.

Вона відрізняється строгістю викладу. Читання лекцій передбачає ретельну підготовку викладача: визначення мети, складання чіткого плану, добір теоретичного й наочного матеріалу, логічний і послідовний виклад інформації. За призначенням лекції поділяють на: *вступні* — дають загальне уявлення про завдання, зміст дисципліни, розкривають структуру і логіку розвитку конкретної галузі науки, сприяють розвитку в учнів інтересу до предмета з метою його творчого засвоєння; *тематичні* — присвячують розкриттю конкретних тем навчальної програми; *оглядові* — головне завдання полягає у сприянні належного взаємозв'язку і наступності між теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками учнів; *заклучні* — підбивають підсумки вивченого матеріалу через виділення вузлових питань, зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань; стимулюють інтерес учнів до вивчення дисципліни.

Лекція за своєю суттю завжди діалогічна, вимагає від учителя врахування інтересів, настроїв, інформованості учнів. Науковий і фактичний матеріал її повинен відображати вузлові питання дисципліни. Готуючись до лекції, необхідно передбачити можливі запитання учнів.

Метод лекції передбачає ознайомлення учнів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити учнів

конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови [3, 282-283].

Варто зауважити, що словесні методи, як правило, тісно пов'язані з використанням наочних засобів. Саме тому у дидактиці надається великого значення методам ілюстрування та демонстрування навчальних посібників.

Метод ілюстрування — оснащення ілюстраціями статичної (нерухомої) наочності, плакатів, малюнків, картин, карт, схем та ін.

Метод демонстрування — показ рухомих засобів наочності, приладів, дослідів, технічних установок тощо.

Ефективність застосування ілюстрування та демонстрування у значній мірі залежить від вправного поєднання слова та наочності, від уміння вчителя виділяти та наголошувати на тих властивостях та особливостях, які більш чітко розкривають сутність предметів та явищ, що вивчаються.

Варто зауважити, що для здобуття ключових кваліфікацій великого значення необхідно надавати методам, що зорієнтовані на діяльність: метод ділової гри, моделювання ситуації, експериментальне навчання і метод проєктів.

Метод ділової гри сприяє створенню емоційно-піднесеної атмосфери, засвоєнню матеріалу за допомогою емоційно насиченої форми його відтворення. Ділові ігри моделюють життєві та виробничі ситуації, професійні стосунки людей, взаємодію речей, явищ. Вони можуть бути основною або допоміжною формою навчального процесу. Розвиваючий ефект досягається за рахунок імпровізації, природного вияву вільних творчих сил учнів. У виховному значенні ділова гра допомагає учням подолати невпевненість, сприяє самоствердженню, найповнішому виявленню своїх сил і можливостей.

Як окремий різновид ділової гри може розглядатися метод моделювання ситуації, що являє собою відтворення реальних умов праці. За допомогою цього методу можна сформувати вміння приймати цілісне, передбачливе рішення.

Достатньо важливим при одержанні теоретичних знань з майбутньої професії є метод експериментального навчання. Завдяки цьому методу виникає зв'язок між теорією спеціальності та її практичним застосуванням [1, 103].

Аналізуючи метод експериментального навчання у професійній школі, А.Шельтен виділив три його форми [9, 155]:

1. Експериментальне навчання, що *орієнтується на пізнання*, застосовується під час засвоєння, повторення та закріплення одержаних знань та вмінь;
2. Експериментальне навчання, що *орієнтується на застосування*, займає проміжне місце між теоретичними відомостями про професію та практичними навичками зі спеціальності; цей метод призначений для поєднання теоретичних та практичних знань, з метою одержання фахових вмінь та навичок;
3. Експериментальне навчання, що *зорієнтоване на тренування* пов'язане з тренуванням здобутих під час навчання у професійній школі знань, умінь та навичок на практиці, формуванням у учнів впевненості при використанні технічних приладів на виробництві; цей метод сприяє формуванню впевненості в учнів, підвищенню їх майстерності.

Загалом, метод експериментального дослідження сприяє формуванню аналітичного мислення, самостійності та вмінню працювати у колективі.

Аналіз здійснення професійної підготовки у Німеччині свідчить, що до однієї з найважливіших форм організації навчання не лише на виробництві, але і у професійній школі належить також *метод проектного навчання*, за яким учні здобувають знання і навички планування і виконання практичних завдань — проектів.

Вивчені джерела [6, 132-133] свідчать, що проектна система навчання (метод проектів) була створена у 20-ті роки ХХ століття у Сполучених

Штатах Америки Уїльямом Кільпатріком на основі філософії прагматизму Джона Дьюї. Відомий представник прагматизму в педагогіці Джон Дьюї (1859-1952) намагався створити свою концепцію шкільної освіти. Він критикував як раціоналізм, який на його думку уводить від життя, так і емпіризм, який нібито сприяє відриву людини від релігії, власне тому він впроваджував у педагогіку ідею про необхідність покласти в основу шкільної освіти організацію практичної діяльності дітей. Цю ідею підтримав Уїльям Кільпатрік і заснував метод проектів. Основою методу проектів, як форми організації навчання, є прагматична педагогіка: учні намічають собі певні практичні завдання (проекти), плануючи і виконуючи їх, здобувають знання і навички. Зміст освітньої роботи, на думку прихильників методу проектів, визначається насамперед дійсністю, яка оточує дитину, бо тільки з нею може бути пов'язана активна діяльність учня [2,126]. Цей метод проектів прижився не всюди, він підлягав критиці зі сторони провідних педагогів (І.Адлер, Дж.Брунер та ін.), які стверджували, що теорія Дьюї призупинила розвиток американської школи. Проте, були і прибічники цього методу (А.Дістервег в Німеччині, К.Ушинський в Росії), що висували немало цінних ідей відносно методу проектів і шкільної та професійної освіти.

Таким чином, метод проектів прижився у професійних школах Німеччини. Для цього методу показовим є те, що засвоєння професійних умінь і знань відбувається у рамках комплексної постановки завдань. Результатом навчання за методом проектів є виготовлення предметів або надання справжніх послуг. Виготовлені продукти (предмети) або надані послуги мають не лише споживчу вартість, а й навчальну значимість. У такий спосіб трудовий процес здійснюється не лише заради виготовлення предмету [1, 100].

Отже, аналіз основних технологій здійснення професійної підготовки у професійних школах Німеччини показав, що вони сприяють підготовці кваліфікованих спеціалістів. Більшість з них вже давно впроваджено у навчальний процес нашої держави (словесні методи, метод ділової гри,

модельовання ситуації та ін.), інші ж, на наш погляд, також можуть бути успішно впроваджені у навчальний процес для підготовки професійних кадрів нашої держави.

Література:

1. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: /Монографія/. – К. : Вища школа, 1998. – 207с.
2. Алексюк А.Н. Общие методы обучения в школе. – Изд. 2-е, перераб. и дополн. – К.: Рад. школа, 1981. – 207с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: видавничий центр “Академія”, 2001. – 576с.
4. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка: Навч. посібн. – К.: МАУП, 2002. – 176с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 2-е вид. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 192с.
6. Харламов И.Ф. Педагогика: Учебное пособие. – 4-е изд. – М.: Гардарики, 1999. – 519с.
7. Щербак О., Зайцева О. Модернізація професійно-технічної освіти в контексті європейської інтеграції // Професійно-технічна освіта, 2003.- № 1.- С. 48-52
8. Arnold R., Munch J. Fragen und Antworten zum Dualen System der deutschen Berufsausbildung. – Bonn, Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Technologie, 1995. – 138 S.
9. Schelten A. Einführung in die Berufspädagogik. – Stuttgart, 1994. – 307 S.

***Technologies of Professional Training Implementation
at professional schools in Germany***

The basic methods and forms of professional training at professional schools in Germany, which promote the formation of highly qualified specialists, were analyzed in the given article.

Key words: *professional education, professional training, technologies of professional training, qualified specialist.*